

- способу відновлення порушеного права громадянина через подання до органів державної влади скарг, заяв і клопотань.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Гришина Н.В.

МОЖЛИВІСТЬ СКЛАДАННЯ ЗАПОВІТУ ДИТИНОЮ

Кумсієва Ольга Віталіївна
студентка V курсу юридичного факультету
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: заповіт, дитина, малолітні, неповнолітні, вік, дієздатність.

Спадкування за заповітом виникає за наявності заповіту. **Відповідно до ст. 1233 Цивільного кодексу України** (далі – ЦК України) **заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті.**

За своєю юридичною природою заповіт є одностороннім правочином, оскільки дії однієї особи (заповідача) породжують певні правові наслідки у майбутньому і не передбачають будь-якого зустрічного волевиявлення іншої особи.

Оскільки заповіт є різновидом одностороннього правочину, то на нього поширюються і всі загальні вимоги щодо дійсності правочину, в тому числі укладання лише тими особами, воля яких дійсно може створювати настання відповідних прав і обов'язків.

У цивільному законодавстві дієздатність визначається як здатність громадянина своїми діями набувати цивільних прав і створювати для себе цивільні обов'язки. Не кожен громадянин є дієздатним. Дієздатність пов'язана із вчиненням фізичною особою вольових дій, що передбачає набуття певного рівня психічної зрілості. Передумовою для виникнення дієздатності є досягнення певного віку.

Повна дієздатність громадян пов'язана з настанням повноліття — 18-ти років. З досягненням повноліття припиняються і будь-які обмеження в дієздатності особи, тобто законодавець вважає, що повнолітній громадянин є достатньо розумово зрілим, має певний життєвий досвід, щоб вчиняти дії, які будуть спричиняти відповідні юридичні наслідки.

Відсутність у чинному законодавстві будь-якої згадки про заповідальну дієздатність створює певні труднощі при вирішенні питання щодо можливості укладення заповіту неповнолітніми, що зумовлює існування спірних точок зору.

Д. І. Мейер, який вперше почав викладати курс цивільного права в Росії, коментуючи чинне на той час законодавство, зазначав, що заповідач має перебувати в «нормальному стані розумових сил», тому неповнолітній ще не готовий до складання заповіту.

В юридичній літературі за радянських часів питання щодо заповідальної дієздатності осіб у віці від 16 до 18 років було досить дискусійним. Більшість цивілістів, аналізуючи чинне на той час законодавство, вважали, що частково дієздатні особи не мають права заповідати.

Визнаний фахівець спадкового права В. І. Серебровський вважав, що громадяни, які не досягли 18 років, не набувають права складати заповіт. Серед українських цивілістів цю думку поділяв і В. К. Дроніков. *Ні малолітні, ні неповнолітні* (навіть за згоди батьків) не мають права складати заповіт. Водночас він зазначав, що оскільки з укладанням шлюбу особа набуває дієздатність у повному обсязі, то відповідно вона набуває і здатність до складання заповіту, незважаючи на те, що вона не досягла повноліття.

Окремі вчені вважали, що *неповнолітні* мають право складати заповіт щодо коштів, які вони отримали як заробітну плату або стипендію, а також грошей, які їм сплатили як гонорар автора об'єкта інтелектуальної власності чи майна, набутого за рахунок цих джерел.

Так, В. Ю. Чуйкова пропонувала прямо передбачити у відповідній статті ЦК України право неповнолітнього заповідати гроші, джерелом яких є його особистий заробіток або стипендія, а також гонорари автора об'єктів інтелектуальної власності.

Дещо інші аргументи наводила І. В. Жилінкова, обстоюючи аналогічний погляд, вважаючи, що оскільки відповідна стаття ЦК України надає *неповнолітнім* право розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, іншими доходами, то, відповідно, «передача такого майна за заповітом є одним із способів такого розпорядження». В іншому випадку виникає колізія: з одного боку, *неповнолітній* має право розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, іншими доходами, а з іншого-у нього відсутня **можливість розпорядитися зазначеними коштами шляхом складання заповіту**.

В такому положенні немає колізії, оскільки поняття «розпорядження майном» і «розпорядженням майном на випадок смерті» не зважаючи на їх певну схожість за змістом зовсім не збігаються. Розпорядження, як один із складових елементів змісту права власності, передбачає можливість визначати юридичну чи фактичну долю речі. Розпорядження ж «на випадок смерті» не є розпорядженням у розумінні цього слова, оскільки ні до чого власника не зобов'язує і не перешкоджає йому як завгодно використати належне йому майно, незважаючи на наявність укладеного заповіту.

Якщо поділяти погляди вчених, на думку яких *неповнолітні* у віці від 14 до 18 років мають право заповідати свій заробіток, стипендію, авторський гонорар, майно набуте за рахунок цих джерел, оскільки законодавець надає їм можливість розпоряджатися ними, то цей самий аргумент можна використати, надаючи таку саму можливість складати заповіт малолітнім віком до 14 років, щодо належних їм грошових вкладів.

Заповіти малолітніх є абсолютно недійсними, оскільки законодавець визначає досить жорсткі рамки самостійності цієї категорії суб'єктів цивільного права: укладання дрібних побутових правочинів і розпорядження внесеними ними грошовими вкладами. *Неповнолітні* віком від 14 до 18 років не мають права складати заповіт, навіть якщо на це є згода піклувальника, оскільки коло правочинів, які можуть вчиняти *неповнолітні* за згодою піклувальників, зазначені у ст. 32 ЦК України.

Зокрема у США право на укладення заповіту виникає з досягненням *повноліття* (18 років). Але окремі штати, наприклад Джорджія, встановили більш ранній вік досягнення здатності до вчинення заповіту - 14 років. Закони та судова практика вимагають, щоб заповідач був «компетентним», тобто розумів, що він робить, і визнають недійсними заповіти, складені недієздатними, душевнохворими особами, а також вчинені із застосуванням насильства, погрози, обману, помилки тощо. Виняток становить і у англійському законодавстві для моряків — під час плавання та військовослужбовців, які можуть укладати заповіт з 14 років. Військовослужбовці, які перебувають на дійсній службі, а також моряки в умовах далекого плавання мають право укладати усні заповіти в присутності свідків або письмові заповіти без підписання чи посвідчення їх свідками.

За нормами Французького цивільного кодексу (ст. 967) заповітом визнається будь-який документ, зі змісту якого очевидна воля особи вчинити заповідальне розпорядження. Зокрема, право скласти заповіт має особа, яка досягла *повноліття* або емансипована *неповнолітня* особа, котра досягла 16 років. Не емансиповані *неповнолітні*, що досягли 16 років, можуть скласти заповіт на 1/2 частину майна, яке належить їм на праві власності, і яким вони можуть розпоряджатися тільки по досягненню повноліття. Питання визначати долю майна таких осіб вирішується органами опіки та піклування, а за певних обставин — і судом. Таким чином, заповідальна дієздатність співвідноситься з поняттям повної дієздатності, яку *неповнолітні* отримали на законних підставах, адже у ЦК прямо зазначено, що повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки.

Зрозуміло, що для укладення заповіту 14-річним *неповнолітнім*, який згідно з рішенням суду уклав шлюб і став повністю дієздатним, існуватимуть перешкоди суто практичного

характеру, оскільки відповідно до п. 2 Положення про паспорт громадянина України, цей документ видається особі по досягненню нею 16-річного віку. Такий *неповнолітній* не зможе посвідчити свою особу при виявленні бажання скласти заповіт. У даному випадку мова може йти про складання заповіту громадянином України, який досяг 16-річного віку.

Зокрема, у Німеччині основним нормативно-правовим актом, який регулює спадкові правовідносини, є Німецький цивільний кодекс, згідно якого заповіт може укласти особа, що досягла 16 років. Недійсним буде заповіт, укладений особою, котра внаслідок душевної хвороби не спроможна зрозуміти та оцінити значення розпоряджень, які в ньому містяться. *Неповнолітні* особи (від 16 до 18 років) можуть скласти заповіт лише у вигляді усної заяви чи передачі письмової заяви нотаріусу.

Не можна погодитися з тезою окремих російських учених, що ця суперечлива ситуація не вирішена в новому ЦК України.

Однозначність розв'язання цього питання не викликає сумніву. І в ЦК України (ст. 1234), і в чинному Цивільному Кодексі Російської Федерації (ст. 1163) прямо передбачено, що право на заповіт має особа лише з повною дієздатністю. Відповідно, *неповнолітні* віком від 14 до 18 років мають право розпоряджатися своїм заробітком, вчиняти інші передбачені законом дії в межах наданої їм дієздатності. Водночас, однозначність розв'язання питання ще не означає безперечності такого розв'язання.

Повна дієздатність може виникнути у громадянина і до досягненням ним 18-ти років, оскільки ст. 34 ЦК України передбачає, що у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває повної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу. В Україні шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років (ст. 22 Сімейного кодексу України) (далі — СК України). Водночас, ч. 2 ст. 23 СК України передбачають можливість зниження шлюбного віку.

У ст. 23 СК України зазначено, що за заявою особи, яка досягла *шістнадцяти років*, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам.

У ЦК України передбачені й інші випадки, коли *неповнолітній* може набути дієздатність у повному обсязі (укладення трудового договору, народження дитини, намір займатися підприємницькою діяльністю).

Однак, якщо питання щодо того, чи відповідає інтересам дитини укладення шлюбу з конкретною особою, суд розглядає щодо кожної особи, то питання щодо надання *неповнолітньому* дієздатності в повному обсязі, в тому числі спадкової, коли особа може визначити долю свого майна на майбутнє, чомусь розв'язується органами опіки та піклування, а за певних обставин і судом, виходячи з міркувань загального характеру.

Не можна не погодитися з фахівцями, які вважають, що у громадянина, який не досяг 18 років, повного усвідомлення щодо сутності заповідальних розпоряджень, які він вчиняє, може і не бути, а у визнанні за такими громадянами права заповідати немає необхідності і з міркувань суто практичного характеру.

Я. М. Шевченко, досліджуючи питання щодо меж відповідальності *неповнолітніх* за заподіяну шкоду, зазначала, що матеріальне положення дітей нестійке, значного майна, вони, як правило, не мають, професію і кваліфікацію лише набувають, тому необхідні певні гарантії, що майнове положення потерпілого буде поновлене. У контексті цієї думки можна лише поспівчувати потерпілому, якому шкоду завдасть *неповнолітня*, але дієздатна особа, оскільки субсидіарну відповідальність батьків неповнолітнього заподіювана шкоди законодавець виключає.

Складання заповіту вимагає спеціальної дієздатності, яка має бути пов'язана не із штучним наданням дієздатності, а з досягненням повноліття. Правила торгівлі забороняють продавати неповнолітнім, навіть дієздатним, тютюнові вироби. Неповнолітня, хоча і дієздатна особа, не може укласти контракт на службу у Збройних Силах України.

У свій час О. В. Куніцин зазначав, що ні вигадана, ні дійсна необхідність прискорити розпорядження майном на випадок смерті не надасть розпоряднику розуму понад його вік.

Вік відповідальності визначається як рівнем психологічного розвитку особи, так і рівнем її соціального розвитку, а також рівнем розвитку самого суспільства. Він встановлюється, з одного боку, залежно від дійсно існуючих у неповнолітнього можливостей зрозуміти й усвідомити антигромадське значення своїх протиправних дій і керувати своїми вчинками, а з іншого — з урахуванням його можливості відчувати соціальну значущість відповідальності.

Автори, які аналізували положення ЦК УРСР 1963 р., де було встановлено підстави та умови відповідальності неповнолітніх за заподіяну шкоду, підкреслювали, що поява у неповнолітнього засобів, достатніх для відшкодування шкоди, саме по собі не може служити підставою для припинення обов'язку батьків виплачувати шкоду.

Таким чином, особа, яка уклала шлюб, хоча і набуває повної дієздатності, заповідальної дієздатності (як виборчої, так і процесуальної) має бути позбавлена через недосягнення встановленого вікового цензу.

Доречно згадати, що саме такої позиції дотримуються законодавці деяких країн ближнього зарубіжжя.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Розгон О.В.

ПРАВОВА ПРИРОДА МАЙНОВИХ ПРАВ ЯК ВНЕСКУ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

Курінний Артем Сергійович

*студент IV курсу Полтавського юридичного інституту
Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

e-mail: Artem.Kurinnyy@yandex.ua

Ключові слова: *майнові права, статутний капітал, господарське товариство.*

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про господарські товариства», господарськими товариствами є підприємства, установи, організації, створені на підставах угоди юридичними особами й громадянами шляхом об'єднання їхнього майна й підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.[1] На сьогодні одним з проблемних питань, що виникають під час створення господарського товариства є формування статутного капіталу саме за рахунок майнових прав, оскільки це дає змогу створити господарське товариство без залучення значних грошових коштів, а також відкриває доступ до кредитів та інвестицій. Крім того, засновниками юридичної особи у даному випадку мають змогу ставати суб'єкти інтелектуальної власності.

Дана проблематика досліджувалася такими вітчизняними науковцями, як Я. Ващуком, О. Вінник, Л. Тетянич, О. Харенко, В. Щербиною.

Метою даної роботи є дослідження проблем формування статутного фонду господарського товариства за рахунок майнових прав, в тому числі прав інтелектуальної власності.

Відповідно до ч. 1 ст. 86 Господарського кодексу України (ГКУ) вкладками учасників та засновників господарського товариства можуть бути будинки, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності, цінні папери, права користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будинками, спорудами, а також інші майнові права (включаючи майнові права на об'єкти інтелектуальної власності), кошти, в тому числі в іноземній валюті.[1] Згідно ч.1 ст. 13 ЗУ «Про господарські товариства» вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено